

СОЦІОКУЛЬТУРНА ІНТЕГРАЦІЯ СТУДЕНТІВ З ОБМЕЖЕНИМИ ФІЗИЧНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І ВИХОВАННЯ

І.І. Вржесневський

Актуальність. За сучасних умов першорядного значення набуває стратегія гуманізації суспільних відносин у їх різних аспектах. Фізичне виховання різних груп населення і насамперед молоді є важливим чинником реалізації цієї стратегії, надаючи можливість здійснення соціокультурної інтеграції студентів з ослабленим здоров'ям та фізичними вадами. Це висуває на передній план дослідження потенціалу фізичної культури як засоба компенсаторського виховання, а також критеріїв здійснення такої інтеграції.

Означена проблематика розроблялася вітчизняними і західними дослідниками, серед яких насамперед слід назвати праці Е.Г. Булича [1], Дж. Бейла [3], К. Гайнемана [4], А. Магльованого та інш. [2]. Як підкреслює К. Гайнеман, «фізична культура і спорт є ідеальним полем соціальної інтеграції» [4, с. 179].

Метою даної статті є розкриття можливостей фізичного виховання студентів спецмедгруп за умов становлення інформаційного суспільства з притаманною йому гіподинамією.

Насамперед слід зазначити, що постіндустріальні зрушення і відповідні трансформації українського соціуму впливають на якісні характеристики фізичної культури: вона демонструє множинність форм і засобів впливу на різні групи населення: через телебачення, як наслідування тим, хто займається регулярно фізичними вправами, відвідує секції тощо. У спеціальній літературі ще недостатньо уваги приділяється тій обставині, що фізична культура і фізичне виховання як активний бік цієї культури є активними чинниками соціальних змін і перетворень. У цьому зв'язку виникає низка питань, пов'язаних з розумінням нових завдань, що сьогодні стоять перед фізичною культурою і спортом, адже функції останніх не збігаються з функціональними репрезентаціями індустріального зразка, хоча і мають певні спільні моменти.

Серед таких моментів слід насамперед назвати гіподинамію як антропологічну характеристику індустріальних і постіндустріальних соціумів. Слід зазначити, що погіршення стану здоров'я молоді у гіподинамічних суспільствах (а в Україні ще до цього слід віднести також і Чорнобильський синдром) вносить певні корективи у гасло «фізичної досконалості», що є модерним за своїм змістом та функціональним навантаженням. Сучасне фізичне виховання, насамперед серед студентської та учнівської молоді, має бути компенсаторним, сприяти процесам соціалізації молоді у активному і мобільному суспільстві.

У методологічному плані тут слід зауважити, що замість єдиного і універсального ідеалу фізичного розвитку, постіндустріальні соціуми на передній план висувають плюральні орієнтири та норми, що пов'язується із процесом індивідуалізації. На цей момент, зокрема, звертають увагу західні філософи та соціологи (Н. Еліас, Ю. Габермас, А. Гідденс та інші), роблячи основний акцент на індивідуалізації соматичної культури [4, с. 39].

Це, в свою чергу, має принципове значення для практики фізичного виховання, насамперед у вищій школі. Якщо традиційно медичні спецгрупи були своєрідною соціальною та культурною периферією вузівського спорту, то зараз, як свідчить світова тенденція, вони починають ставити осередками нових культурних та оздоровчих практик, сприяючи оздоровленню і окультурненню нації. Про це, зокрема, свідчить досвід роботи зі студентами спеціального (медичного) відділення НАУ відділення, що мають різні паталогії. Слід зазначити, що кількість таких студентів зростає при константному наборі першокурсників. Так, якщо 2002 р таких студентів було близько 140, то у 2003 вже близько 150. Така динаміка має свою суб'єктивну і об'єктивну сторону. Сюди належать, або намагаються увійти до складу медичної групи, студенти не тільки із фізичними вадами, а й з психічними розладами, низькою самооцінкою, з комплексом неповноцінності.

Якщо раніше спецмедгрупа переважно розглядалася як своєрідний ізолятор, відокремлюючи фізично розвинутих студентів від ослаблених, то сьогодні ця модель визнається неефективною. Фізичне виховання є ефективним засобом формування солідарності, взаємодопомоги та відповідальності студентського колективу. Щоб здійснити цю апелятивну настанову, на нашу думку, слід розімкнути медичну спецгрупу, допомогти подолати студентам сором і скутість (наприклад через зайву вагу тощо), прищепити їм дух змагання. Для цього фізичне виховання у спецмедгрупах необхідно поєднувати з різноманітними поза аудиторними спортивними заходами, де може здійснюватися соціокультурна інтеграція студентської молоді. Це можуть бути різні спортивні свята з рухливими іграми, конкурсами, розрахованими не стільки на демонстрацію фізичної кондиції, скільки на прояви міжлюдської солідарності.

Виховання студентів, причому не тільки фізичне, це також і підготовка їх до групової ді-

яльності, або до командної роботи (team-work). Відкрита медична група як тимчасовий колектив, створений ніби то для специфічних цілей, може стати моделлю відносин у суспільному житті, якщо продумати систему фізичних вправ як ланцюг солідарної поведінки. У подальшому вважається за доцільне організацію для фізично ослаблених студентів короткотривалих табірних зборів (це можна здійснити на кошти студентської профспілки та спонсорських джерел). Колиш практика сільгоспробіт показувала етапи розшарування серед студентської молоді на групи фізично розвинутих та ослаблених аутсайдерів. За сприятливих психологічних умов і цілеспрямованих фізичних вправ, кількість студентів-аутсайдерів зменшувалася майже удвічі. Коли сільгоспроботами не керував викладач кафедри фізвиховання, розшарування поширювалося, а перспектива інтеграції втрачалася.

Впровадження комунікативно орієнтованого фізичного виховання у спеціальних медичних групах дає змогу поєднати тілесне і духовне, що завжди становило серцевину гуманістичного спортивного руху, вагомий внесок до якого робить вузівська фізична культура.

Спостереження, які здійснювалися за окремими студентами протягом усього періоду їх

навчання у вузі методами якісного аналізу (наративне інтерв'ю, бесіди зі студентами, спостереження за розвитком їх моторики та фізичних здібностей) показують, що комунікативна відкрита група дозволяє прискорити процес соціокультурної інтеграції молоді з ослабленим здоров'ям і фізичними вадами. Впровадження комунікативного аспекту в організацію і практику фізичного виховання дозволяє досягти розуміння, що не всі фізичні вади і дефекти можливо усунути, але можливо навчитися з ними жити повноцінним життям. Саме це, на нашу думку є результатом і критерієм ефективності соціокультурної інтеграції засобами фізичного виховання.

Література

1. Булич Э. Г. Физическое воспитание для ослабленных детей. — М.: Высшая школа. 1986. — С. 23—46.
2. Магльований А.В. та інш. Медико-біологічні та педагогічні аспекти структурно-функціональної організації управління фізичним станом студентів спец. мед. груп // Наук. -практ. конф. «Фізична культура. спорт і здоров'я» — Дніпропетровськ. 1999.
3. Bale J., Philo C. Body Cultures — Essay on Sport, Space and Identity/ — London-New York. 1998
4. Heinemann K. Einfuehrung in die Soziologie des Sports. — Schondorf. 1994.